

147 336
19-7-71

VERTROUWELIJK

MAANDOVERZICHT

No. 3 1971

BINNENLANDSE VEILIGHEIDSDIENST

VERTROUWELIJK

(Tijdvak van 1-6-1971 t/m 30-6-1971)

Maandoverzicht no. 6 - 1971

I N H O U D

No. 1.055.036

I. <u>Het Extremisme in Nederland</u>	Blz.
De nieuwe koers van de CPN ten opzichte van de internationale communistische beweging	1
Verontrusting in pro-Russische dissidente kringen	4
Terugblik op de bouwvakstaking	5
De CPN-actie in het Limburgse mijngebied	7
De CPN wijzigt haar tactiek m.b.t. de loonstrijd	8
De houding van de Bond voor Dienstplichtigen in de kwestie WEHRMANN	11
Anarchisme - Fusie tussen "Recht voor Allen" en "De Vrije"	14
- Internationaal Anti-Autoritair Kongres	15
II. <u>Ontwikkelingen in de internationale communistische beweging</u>	
Beknopt overzicht van de belangrijkste gebeurtenissen in de communistische beweging in de laatste weken	18

HET EXTREMISME IN NEDERLAND

De nieuwe koers van de CPN ten opzichte van de internationale
communistische beweging.

Sedert het najaar van 1969 is langzamerhand duidelijk geworden welke theoretische grondslag de CPN-leiding denkt te geven aan haar nieuwe koers ten opzichte van de internationale communistische beweging. In de jaren die volgden op het 22ste partijcongres, waar de autonomie-politiek officieel werd bekrachtigd, is de partij als gevolg van de praktische uitvoering van die politiek steeds meer geïsoleerd geraakt van de overige communistische partijen en met name van de CPSU. De aanvankelijke verwachting van de CPN-leiding, dat de tijd in haar voordeel zou werken doordat ook de andere communistische partijen zich gedwongen zouden zien de CPN-visie op de ontwikkelingen in de internationale communistische beweging over te nemen, bleek niet met de realiteit overeen te komen. Bovendien raakte de partijleiding, en met name de heer De GROOT, er steeds sterker van overtuigd, dat een communistische partij zich niet lange tijd afzijdig kan houden van de internationale communistische beweging, omdat het "deel uitmaken van die wereldwijde arbeidersbeweging" een van de essentiële voorwaarden is voor het bestaansrecht van een communistische partij (De GROOT in een artikelserie in "De Waarheid" van 28 en 29 mei 1971).

Op grond van deze overweging werd in november 1969 door de CPN een brief geschreven aan de CPSU om, in verband met het in februari 1970 te houden 23ste CPN-partijcongres, een gesprek tussen beide partijen te arrangeren. Het antwoord van de CPSU, dat acht maanden op zich liet wachten, legde de oorzaak van de slechte verhouding geheel aan de zijde van de CPN en bevatte weinig aanknopingspunten voor een nader gesprek. De CPN-leiding raakte in een moeilijk parket toen de CPSU haar uitnodigde een delegatie naar het 24ste CPSU-congres te sturen. Om niet de indruk te wekken voor de CPSU een knieval te maken wenste zij niet vertegenwoordigd te zijn door een officiële delegatie. Anderzijds wilde zij niet terug vallen op de oude isolationistische politiek door haar wegblijven op politieke motieven te funderen. Een tussenoplossing werd gevonden door de verkiezingen voor de Tweede Kamer aan te

voeren als excuus en door een "Waarheid"-correspondent vanuit Moskou de berichtgeving over het CPSU-congres te laten verzorgen.

Nu een gesprek met de CPSU op korte termijn niet tot de mogelijkheden lijkt te behoren brengt de CPN-leiding opnieuw de een tijdlang op de achtergrond gehouden bezwaren, die zij heeft tegen de politiek van de Sowjet-Unie, naar voren. Partijvoorzitter HOEKSTRA somde er deze maand nog een aantal op, toen hij fungeerde als inleider op een centrale ledenvergadering:

- de CPSU staat op internationale conferenties geen vrije discussies toe;
- de CPN wordt in de Sowjet-pers doodgezwegen, terwijl de revisionistische PSP ten voorbeeld wordt gesteld;
- de Sowjet-regering verleent faciliteiten aan de Indonesische regering, die de communisten vervolgt; evenzo aan regeringen in het Midden-Oosten;
- de CPSU nodigt PSP'ers uit om de Sowjet-Unie of Oost-Duitsland te bezoeken.

Aan een van de grootste struikelblokken, die verschillen in opvatting ten aanzien van de vereniging "Nederland-USSR", besteedde de heer HOEKSTRA geen aandacht.

Ondanks de bezwaren wordt echter ook nadrukkelijk de keerzijde vermeld. In een brief, die de heer De GROOT naar aanleiding van een artikel over de CPN stuurde aan de joods georiënteerde communistische partij van Israël (MAKI) en die in "De Waarheid" van 9-6-1971 werd gepubliceerd, stelt hij, dat de CPN "nooit de solidariteit met de Sowjet-Unie als belangrijkste kracht in de strijd voor het socialisme (heeft) verbroken".

In de CPN-leiding neigt men momenteel naar de opvatting de toestand rondom de relatie met de CPSU maar op zijn beloop te laten tot in het Kremlin een aflossing van de wacht heeft plaatsgevonden of tot de belangrijkste geschilpunten door de loop der geschiedenis zijn achterhaald.

De ombuiging van het CPN-beleid ten aanzien van de relaties met andere communistische partijen wordt in de eigen pers en tegenover de leden niet als een geheel nieuwe koers naar voren gebracht. Men doet het voorkomen alsof de elementen die nu worden benadrukt altijd al, zij het minder prominent, in het partij-beleid aanwezig

zijn geweest, doch op grond van veranderingen buiten de CPN nu pas tot gelding gebracht kunnen worden. Zo heeft de heer De GROOT na de brief van november 1969, van welks bestaan de gewone leden tot op heden nog onkundig zijn, in zijn referaat voor het 23ste partijcongres (feb.1970) veranderingen geconstateerd in de internationale communistische beweging (met name in de Sowjet-Unie: de herwaarderung van STALIN), die een grotere participatie van de CPN, overigens met behoud van de autonomie, zouden rechtvaardigen. Tevens waarschuwde hij voor het gevaar van het "provincialisme", dat een verstikkende invloed zou hebben op de activiteiten van de partij. Ook partijvoorzitter HOEKSTRA baseerde zijn pleidooi voor meer ideologische contacten (tijdens de zitting van het partijbestuur op 8 mei 1971) op veranderingen, die hij in andere partijen constateerde.

Aan de hand van de ontwikkelingen die zich in het laatste anderhalve jaar hebben voorgedaan, kan het beleid van de CPN met betrekking tot de internationale communistische beweging in het kort als volgt worden gekenschetst: De CPN is principieel solidair met alle communistische partijen; in de onderlinge relatie met de andere partijen blijft echter de autonomie van elke partij gehandhaafd. Onder autonomie moet in dit verband worden verstaan de zelfstandige besluitvorming binnen elke communistische partij, met gebruikmaking van de ervaringen die door zusterpartijen zijn opgedaan. Het kennisnemen van zulke ervaringen maakt contacten met andere partijen noodzakelijk.

Een eerste aanzet tot dergelijke contacten met andere partijen dan de CPSU werd gegeven door de deelname van de CPN aan de conferentie van Londen (jan. 1971) en de daaraan voorafgegane voorbereidende bijeenkomst. Het overleg, dat begin maart 1971 in Amsterdam met een delegatie van de Spaanse communistische partij werd gevoerd, was van de Londense conferentie een direct gevolg. Het eveneens in Londen gelegde contact met de communistische partij van Noorwegen werd in de afgelopen maand hernieuwd door de heer De GROOT, die tijdens zijn vakantie in Noorwegen met partijleiders gesprekken voerde. Ook werd door de CPN-leiding gesproken met een topfunctionaris van de Italiaanse communistische partij, AMENDOLA, die in zijn hoedanigheid van lid van het Europese Parlement een bezoek aan Nederland bracht. Een eerste reactie op de ~~zaken~~ buiten-

landse koers van de CPN kwam van de Noord-Koreaanse communistische partij, die door de heer HOEKSTRA in zijn rede voor het partijbestuur met name werd genoemd vanwege haar juiste interpretatie van het begrip autonomie.

Verontrusting in pro-Russische dissidente kringen.

In kringen van pro-Russische dissidenten, die de ontwikkelingen in de verhouding CPN - CPSU nauwlettend volgen, blijkt naar aanleiding van de door de CPSU aan de CPN gerichte uitnodiging om een delegatie het 24ste CPSU-congres te doen bijwonen en de daaruit voortgekomen aanwezigheid van "Waarheid"-correspondent G. POTHOVEN in Moskou, verontrusting te zijn ontstaan in verband met de consequenties die een eventuele normalisatie van de betrekkingen voor de pro-Russische groeperingen met zich mee zouden kunnen brengen. Deze groeperingen, met name de leiding van de vereniging "Nederland-USSR" en de groep BARUCH, die van de gehele gang van zaken rondom de uitnodiging voor het CPSU-congres blijkbaar onkundig gebleven zijn, hebben van Sowjet-zijde te horen gekregen dat voor enige verontrusting geen reden bestaat, daar de wijze waarop het CPSU-congres in "De Waarheid" is verslagen in geen enkel opzicht duidt op een spoedige normalisatie. Bovendien zou bij een eventuele normalisatie door de CPSU de eis gesteld worden dat die dissidenten, die door hun loyaliteit aan de Sowjet-Unie hebben bewezen beproefde communisten te zijn, mede het politieke gezicht van de CPN zullen moeten bepalen.

Terugblik op de bouwvakstaking

Het vrij plotselinge einde van de acties in het bouwbedrijf leidde in Amsterdam tot een situatie, die voor een deel van de leiding van de communistische Algemene Bond van Werkers in het Bouwbedrijf (ABWB) onaangename gevolgen inhield. Het bestuur van deze communistische bouwvakbond besloot - overeenkomstig bestaande afspraken - één lijn te trekken met de afdelingsbesturen van de bouwvakbonden van NVV en NKV (resp. ANB en St. Joseph). Hoewel deze laatsten wisten vooral nu onder druk van de objectcommissies te komen, stelden zij zich achter de landelijke Bouw-CAO. Dit hield voor het ABWB-kader in, dat ook zij tegenover de Amsterdamse bouwvakkers aannemelijk moesten maken, dat het uiterste bereikt was. Als pleister op de wond kregen zij van hun gesprekspartners de toezegging, dat het besluit van 7 mei j.l. ook door ANB en St. Joseph zou worden gehandhaafd. Dit besluit hield in, dat de bouwpatroons o.m. de eis tot schadevergoeding voor gederfd loon zouden voorgelegd krijgen. In de op 26 mei gehouden gecombineerde vergadering van de (Amsterdamse) "Centrale Actieleiding" en de objectcommissies slaagden de heren M. JANSEN en B. van der KUIL (resp. voorzitter en secretaris van de ABWB) er in de afgevaardigden van de bouw-objecten tot werkhervatting te bewegen. Zij konden echter niet voorkomen, dat de kritiek van de bouwvakkers nu ook gericht werd op de ABWB-leiding, omdat deze zich naast de erkende bonden opstelde. Op 8 juni j.l. gaf de heer W.J.A. NIEUWENHUIJSE (lid dagelijks bestuur van de CPN) in een uitvoerig commentaar in "De Waarheid" zijn visie op het verloop en de resultaten van de kort daarvoor beëindigde bouwvakacties. In zijn terugblik constateerde hij, dat de bouwvakstakingen belangrijk meer hadden opgeleverd dan "wat in de matigingsplannen van ondernemers en regering was opgenomen". Evenals de heer M. JANSEN (zie voorgaand overzicht) stelde de heer NIEUWENHUIJSE dat door het vervallen van het tariefplafond thans alle mogelijkheden aanwezig zijn tot het stellen van verdergaande looneisen dan waarin de Bouw-CAO voorziet. (Een bewering, die het communistische dagblad op 23 juni ook de secretaris van het Algemeen Verbond van Ondernemers Bouwnijverheid in de mond legde.) In het door de heer NIEUWENHUIJSE geleverde commentaar was echter opmerkelijk dat hij voorbij ging aan de eis tot "schadevergoeding",

die de bouwondernemers te Amsterdam en omgeving zouden moeten betalen aan de bouwvakarbeiders. Hij besteedde wel uitvoerig aandacht aan de wijze, waarop de landelijke leiding van de NVV-bouwvakbond het overleg met de werkgevers had gevoerd en verweet hen eigenmachtig optreden, geheimdoenerij en een ondemocratische houding. Als voorbeeld stelde hij de situatie in Amsterdam, waar de objectcommissies "in de praktijk" de actieleidingen op de bouwwerken vormden en hun erkenning afdwongen "niet alleen bij de vakbondsleidingen, maar vooral ook bij de ondernemers".

Vervolgens stond hij uitvoerig stil bij de strijdmiddelen, die door de vakbondsleidingen "vanachter de bureaus" en "zonder ruggespraak met de bouwvakkers zelf" werden vastgesteld. Over de keuze van de prikacties als belangrijkste strijdmiddel constateerde hij o.m.:

"Dat dit een voortdurende twistappel moest worden, kon iedereen bij voorbaat op zijn vingers natellen. Het stond immers vast, dat deze prikacties in de bestaande situatie niet het gewenste effect zouden kunnen hebben."

In deze kritiek bracht de heer NIEUWENHUIJSE tot uitdrukking, dat de CPN-leiding tijdens de bouwvakacties besloten had terug te komen op de instructies, die zij vóór het begin van deze loonstrijd had uitgegeven. Rond half mei kregen de communistische bouwvakkers dan ook opdracht niet langer volgens de richtlijnen van de erkende bouwvakbonden acties te voeren, maar aan te sturen op een algemene bouwvakstaking, waarin ook de woningbouw betrokken moest worden. De heer NIEUWENHUIJSE motiveerde dit in zijn terugblik met de woorden:

"... hier ging het om een landelijke CAO en tegen een landelijke patroonsorganisatie, die bovendien de ruggesteun had van rechtse regeerders en hun loondictaten."

Opmerkelijk waren deze uitspraken ook gezien de felle veroordelingen, die tijdens de bouwvakacties de pro-Chinese communisten troffen, toen dezen (onder de naam "Arbeidersmacht Bouw") trachtten de bouwvakacties om te buigen naar een landelijke algemene staking. Van meer belang echter was de kritiek van de heer NIEUWENHUIJSE voor de ABWB-leiding. Een deel hiervan - waaronder ABWB-voorzitter JANSEN - zag in de bestaande samenwerking met de bouwvakbonden van NVV en NKV een mogelijkheid om te zijner tijd te komen tot een versmelting van de drie bonden óf tot (tenminste) een opgaan van de ABWB in de ANB. Opdat dit zou kunnen worden bereikt, moesten - naar de mening van de heer JANSEN c.s. - de bestaande samenwer-

kingsafspraken zoveel nodig worden nagekomen en was er geen mogelijkheid tot het (doen) voeren van "eigen" acties.

Op dit "slaafs navolgen" van de erkende vakbonden door de heer JANSEN was de kritiek van de heer NIEUWENHUIJSE mede gericht. De partijleiding van de CPN zag zich genoodzaakt een analyse van de bouwvakacties te doen opstellen, waarbij vooral de samenwerking met de NVV-bouwvakbond werd doorgelicht. Dit geschiedde op aandringen van enkele communistische bouwvakkers, die de mening waren toegedaan dat de ABWB teveel aan "vakbondspolitiek" was gaan doen en de partijpolitiek naar het tweede plan had verwezen. Communistische bouwvakkers verwachtten, dat het onderzoek in eigen kring zal leiden tot een minder nauwe samenwerking met de Bouwbond van het NVV. Zij menen tevens, dat de ABWB weer zelfstandig zal gaan opereren op de bouwwerken, wat dan kan leiden tot een radicalisering van eventuele bouwvakacties in de toekomst.

De CPN-actie in het Limburgse mijngebied

Reeds enige tijd werden in het Limburgse mijngebied pogingen gedaan om actiecomité's van de grond te krijgen. Deze actiecomité's zouden zich tot doel stellen de mijnsluitingen tegen te gaan of betere vervangende werkgelegenheid te verkrijgen, waarbij dan de (hogere) salarissen uit het mijnbedrijf moesten gehandhaafd blijven. Aangezien die comité's niet op CPN-initiatief tot stand waren gekomen, werd er door het communistische dagblad "De Waarheid" weinig aandacht aan besteed. Een aanbod, namens het "Centraal Actiecomité" (Oost-Groningen) aan een mijnwerkers-actiecomité gedaan om de heer F. MEIS als "adviseur" te doen optreden, werd afgewezen. Het districtsbestuur zag echter in dat, wilde de CPN ook maar enige rol spelen in dit gebied, zij toch met een initiatief moest komen. Begin juni j.l. slaagde het districtsbestuur er eindelijk in een groep (ex-)mijnwerkers bij elkaar te brengen, die onder de naam "Aktiegroep Oranje-Nassaumijn-III" in de openbaarheid werd gebracht.

Weliswaar werd in de op 21 juni uitgegeven verklaring van het dagelijks bestuur van de CPN nog geen standpunt ingenomen ten gunste van de actie in Limburg, maar in de kolommen van "De Waar-

heid" kwam het aktiegroepje sinds half juni volledig aan haar trekken. Op 17 juni besteedde de redactie van het communistische dagblad ruimschoots aandacht aan de "algemene oproep", waarin de Limburgse bevolking werd opgewekt steun te verlenen aan de eis tot loonsverhoging (f 25,-- per week meer) voor alle nog in de mijnen werkzame arbeiders. De aktiegroep sprak zich tevens uit voor continuering van de rechten op zg. dienstjarenrente en vervroegde pensionering bij eventueel ontslag of overplaatsing.

Reeds twee dagen later bleek de "Aktiegroep Oranje-Nassaumijn-III", welke bestond uit enkele werknemers van deze mijn en een paar oudmijnwerkers, zich getooid te hebben met een andere naam nl. "Mijnwerkers-Aktiegroep". In een artikel over vijf kolommen deed het dagblad "De Waarheid" verslag van een besloten vergadering te Heerlen, waarin de aktiegroep haar eisen formuleerde. Hetzelfde dagblad wist op 24 juni te melden, dat over deze eisen discussies waren ontstaan, die "bewijzen hoe sterk het optreden van de aktiegroep bij brede lagen van de bevolking is aangeslagen". Tevens constateerde het blad, dat dit ook blijkt uit de eerste resultaten van de financiële steunactie.

Op de wekelijkse persconferentie van de aktiegroep op 26 juni j.l. stelde de woordvoerder, dat steun was toegezegd door enkele (uit CPN-initiatieven ontstane) huurderscomité's en werd een demonstratieve bijeenkomst aangekondigd, die zou worden gehouden op 10 juli te Heerlerheide.

Als adviseurs van de aktiegroep treden op de CPN-partijbestuursleden F. DRAGSTRA, lid Provinciale Staten van Limburg, en F. MEIS, lid van de Tweede Kamer. Ook uit de langdurige voorbereidingen en de uitgebreide begeleiding in het dagblad "De Waarheid" kan geconcludeerd worden, dat de CPN-leiding het Limburgse steenkolengebied thans net zo belangrijk voor acties acht, als destijds Oost-Groningen en het Waterweg-gebied.

De CPN wijzigt haar tactiek m.b.t. de loonstrijd

In zijn commentaar op de bouwvakacties (zie: "Terugblik op de bouwvakstaking" in dit maandoverzicht) beperkte de heer W.J.A. NIEUWENHUIJSE zich niet tot kritiek op de wijze, waarop de acties werden gevoerd door de erkende bouwvakbonden. Heel nadrukkelijk gaf hij ook aan, hoe z.i. de loonstrijd gevoerd moet worden.

Hij stelde daarbij, dat door de vorming van actiecomité's ("waarin georganiseerde en ongeorganiseerde arbeiders zelf initiatieven nemen") de vakbeweging zich niet langer afzijdig kan houden. De vakbondsleiding behoort z.i. dan met de uit de actiecomité's gekozen actieleiding overleg te plegen over de te stellen eisen en de te volgen actiemethoden. Uiteraard zullen de werknemers (i.c. actiecomité's) tenslotte de beslissingen nemen óók ten aanzien van de resultaten van eventueel gevoerde onderhandelingen. Deze democratische besluitvorming was, volgens de heer NIEUWENHUIJSE, de reden dat in Amsterdam en omgeving "een aantal patroons" al spoedig de looneisen van de bouwvakkers had ingewilligd.

Hij stelde dan ook, dat het succes van iedere loonstrijd afhankelijk is van een zo ver mogelijk doorgevoerde democratie. De landelijke leiding van de NVV-bouwvakbond verweet hij zich niet aan deze democratische werkwijze te hebben gehouden, "om over de gang van zaken bij de confessionele organisaties maar te zwijgen".

Drie weken later verscheen in het dagblad "De Waarheid" een artikel van de heer G. SCHREUDERS, waarnemend hoofdredacteur van dat blad, onder de titel "Schuld en boete in Groningen?"

De schrijver kwam hierin op tegen een artikel in het vakbondsbld "Welvaart" (van de ABC/NVV), dat de bedrijfssluitingen in Oost-Groningen tot onderwerp had. De heer SCHREUDERS wees als oorzaken aan: de EEG-politiek, achterstelling door de regering en winstbejag van de grote ondernemers. Fel hekelde hij de berusting, die z.i. doorklinkt in het door hem bekritiseerde vakbondsartikel. Hij stelde daarbij, dat de loonacties niet de oorzaak kunnen zijn geweest en concludeert:

"De werkelijkheid is immers, dat de strijd van de Groningse arbeiders voor hoger loon op geen enkele wijze de bedrijfssluitingen heeft bevorderd, maar integendeel: "een voorwaarde vormt om ze te verhinderen!"

De heer SCHREUDERS motiveerde dit met te verwijzen naar de massa-ontslagen elders, waar geen loonacties hadden plaatsgevonden, en constateert vervolgens:

"Machteloosheid en dadeloosheid zijn de slechtst denkbare bescherming tegen de bedrijfssluitingen en wie ze aanprijst bewijst zowel aan de arbeidersbeweging als aan Groningen een slechte dienst."

Na het NVV verweten te hebben als spreekbuis te dienen voor de grote concerns, kwam de heer SCHREUDERS tot de stelling, dat de Groningse arbeiders belang hebben bij een ontwikkelde industrie,

"... die altijd moet samengaan met een ontwikkelde, "dat wil zeggen, goed geschoolde, strijdbare arbeidersklasse."

Hij zag de strijd voor hoger loon en voor werkgelegenheid als één onlosmakelijk geheel, waarbij jammeren niet helpt maar de actie wél. De heer SCHREUDERS eindigde zijn artikel met:

"Socialisten en communisten hebben in de actiecomité's "de eenheid gesmeed en de vakbeweging versterkt. Dat "zijn de wapens om de verdergaande bedrijfssluitingen "een halt toe te roepen."

Uit beide artikelen bleek, dat de partijleiding van de CPN niet tevreden is over de resultaten van de communistische inmenging in de loonacties van de laatste vijftien maanden. In het bijzonder is uit het commentaar van de heer SCHREUDERS gebleken, dat het partijbestuur van de CPN niet langer genoeg neemt met af te wachten, wat de erkende vakbonden zullen gaan doen. Reeds eerder werd kritiek geuit door Groningse bedrijfskaders op de heer MEIS, dat hij kansen op succesrijke acties niet had aangepakt. De heer MEIS had, om de verkiezingsresultaten niet ongunstig te beïnvloeden, enkele malen geen acties willen voeren, omdat hij niet ervan overtuigd was succes te zullen hebben. In andere gevallen had hij er de voorkeur aan gegeven in te haken op acties van de erkende vakbonden (wat hem bijvoorbeeld niet is gelukt tijdens de grote NVV-NKV-demonstratie te Groningen).

Uit kritiek van communistische bouwvakkers te Amsterdam bleek onlangs, dat aan de heer M. JANSSEN (voorzitter van de ABWB) werd verweten zich teveel in de NVV-vakbondspolitiek te hebben laten inkapselen. Daarbij werd gesteld, dat dit een kwalijke zaak was, "waaraan ook Fré MEIS zich in het Noorden van het land heeft schuldig gemaakt".

De partijleiding van de CPN heeft duidelijk gemaakt dat van de bedrijfskaders wordt verwacht dat zij een klasse- en politiek-bewuste houding aannemen. De communisten dienen zich zelfstandig op te stellen in de klassenstrijd en niet "in de verburgerlijking van het NVV-beleid ten onder gaan".

De houding van de Bond voor Dienstplichtigen in de kwestie WEHRMANN

Enkele dagen nadat de krijgsraad op 28 mei 1971 de dienstplichtig soldaat Rinus WEHRMANN tot twee jaar gevangenisstraf had veroordeeld omdat hij volhardde bij zijn weigering een dienstbevel op te volgen (namelijk zijn haar te laten knippen), barstte er een publiciteitscampagne los, mede onder invloed waarvan de publieke opinie zich scherp keerde tegen dit vonnis. Dit uitte zich onder andere in de oprichting van het "Aktie-comité Rinus WEHRMANN", waarmee vele organisaties en particulieren hun adhesie betuigden.

Aan alle acties kwam een abrupt einde, toen de Minister van Defensie op 16 juni mededeelde, dat de haardracht in de krijgsmacht voortaan in principe vrij zou zijn, waarna WEHRMANN in afwachting van de behandeling van zijn zaak in hoger beroep in vrijheid werd gesteld.

Het was opvallend, dat er temidden van deze publiciteitsgolf nauwelijks enig geluid vernomen werd van de Bond voor Dienstplichtigen, temeer daar zij ongetwijfeld uit deze affaire grote politieke munt had kunnen slaan door erop te wijzen, dat het "systeem" zijn zoveelste slachtoffer had gemaakt.*)

Zonder meer kan dan ook gesteld worden, dat de "witte" BVD geen enkele rol heeft gespeeld bij het mobiliseren van de publieke opinie en zich naar buiten niet als organisatie heeft gemanifesteerd. Wel zijn er bijvoorbeeld tijdens een op 12 juni te Den Haag gehouden demonstratie ten gunste van Rinus WEHRMANN pamfletten van de "witte" BVD verspreid, doch deze bleken inderhaast te zijn vervaardigd en verspreid door enkele individuele BVD-leden, die toevallig die dag in Den Haag een regio-vergadering zouden houden, doch besloten deze uit te stellen om aan de demonstratie te kunnen deelnemen.

Evenmin heeft de "witte" BVD binnen de kazerne iets van betekenis ondernomen; alleen in de op 11 juni in de Juliana van Stolbergkazerne te Amersfoort gehouden demonstratie, waaraan ongeveer 300 militairen zouden hebben deelgenomen, heeft de "witte" BVD mogelijk een hand gehad.

*) Als één der redenen voor haar aarzelend optreden noemde de "witte" BVD het feit, dat men van mening was dat WEHRMANN een "rechtse knaap" was.

In een interne publicatie geeft de "witte" BVD min of meer toe dat ze (in eigen ogen) in gebreke gebleven is. Het bleek namelijk, dat het Algemeen Secretariaat pas op 1 juni de kwestie WEHRMANN heeft besproken, waarna het nog tot 6 juni duurde eer het een beslissing nam. Deze hield in, dat de VVDM zou worden voorgesteld op 11 juni een vergadering bijeen te roepen voor actieve VVDM- en BVD-leden, tijdens welke er een landelijk actiecomité zou moeten worden opgericht, dat als stimulans zou moeten dienen voor verdere acties in de kazernes.

Inderdaad kwamen er op 11 juni ongeveer 25 personen bijeen in de Hojel-kazerne te Utrecht, waar voornamelijk gediscussieerd werd tussen het Hoofdbestuur van de VVDM en een 7-tal BVD-soldaten. Deze laatsten drongen aan op acties in de kazernes. De VVDM kon zich hier echter niet mee verenigen en zag meer heil in een demonstratie in Den Haag tijdens de behandeling van de zaak in hoger beroep. Door de onverwachte beslissing van Minister Den TOOM en de vrijlating van Rinus WEHRMANN kwam van verdere acties uiteraard niets meer terecht.

In de bedoelde publicatie noemt de "witte" BVD zelf als de oorzaken van haar "falen": "We waren te zeer vastgeroest in onze dagelijkse werkzaamheden, zagen op tegen de hoeveelheid werk e.d. Daarom waren wij niet slagvaardig genoeg."

Ernstiger echter achtte het Algemeen Secretariaat haar te dogmatische houding: "Onze aarzelende houding is voor een deel te verklaren uit het feit, dat we de zaak R.W. te a-politiek vonden om onze handen aan vuil te maken... We hebben niet gezien hoe wij deze zaak politiek konden maken. Daarbij hebben we de fout gemaakt om het effect van deze zaak op het bewustzijn en de strijdbaarheid van de soldaten te onderschatten. Door onszelf politiek zuiver te houden hebben we ons verwijderd van de massa van de soldaten."

Ook bleek het Algemeen Secretariaat haar houding teveel te hebben afgestemd op die van de VVDM, welke veel minder radicaal was dan aanvankelijk werd gedacht, waardoor de BVD-soldaten binnen de VVDM, die zich eveneens teveel richtten naar de VVDM, goede actiemogelijkheden voorbij lieten gaan. Om deze fout in de toekomst te vermijden heeft het Algemeen Secretariaat nu gesteld dat de BVD-soldaat, ingeval soortgelijke situaties zich voordoen, zelf als VVDM-lid acties aan de basis zal moeten organiseren, om zodoende het HB van de VVDM voor een voldongen feit te stellen. Tevens wil het Algemeen Secretariaat een onderzoek instellen naar de theoretische achtergronden van de VVDM om zonedig de houding van de VVDM

bij een bepaalde situatie enigszins te kunnen voorspellen.

Daarnaast speelt men kennelijk met de gedachte een "hoofdbestuur" samen te stellen uit de meest actieve en ervaren BVD-leden uit de afdelingen, dat bij voorkomende gelegenheden met spoed bijeen moet komen om richtlijnen te geven voor de te voeren acties.

Tenslotte wil men bekijken of ervaringen van vergelijkbare soldatenbewegingen in het buitenland wellicht van toepassing kunnen zijn op de situatie in Nederland en als scholingsmateriaal kunnen dienen.

Hoewel de zelfkritiek van de "witte" BVD wat verdoezeld wordt door de felle kritiek die zij op de VVDM meent te moeten uitoefenen, is het duidelijk dat zij in de toekomst een dergelijk "falen" wil voorkomen. Bij voorkomende gelegenheden zal zij in de toekomst trachten snel pamfletten e.d. te verspreiden en acties in de kazernes te entameren, waarbij ook dan het actieobject slechts het middel zal zijn om op de "verdorvenheid van het systeem" te wijzen. Of dit zal gelukken moet worden afgewacht; ongetwijfeld heeft de "witte" BVD lering getrokken uit de affaire-WEHRMANN, doch gezien de structuur van de organisatie, waarbij vooral de zelfstandigheid van de afdelingen een factor van betekenis is, is het de vraag of de "witte" BVD snel en adequaat zal weten te reageren. Mogelijk kan de vorming van het bovengenoemde "hoofdbestuur" hierin verandering brengen.

AnarchismeFusie tussen "Recht voor Allen" en "De Vrije"

De Nederlandse anarchisten, georganiseerd in de "Federatie van Vrije Socialististen" en gegroepeerd rondom het blad "De Vrije", hebben in het verleden herhaaldelijk geprobeerd hun krachten te bundelen en gezamenlijk acties te voeren, vooral met het doel het anarchisme in Nederland een nieuwe impuls te geven.

Tot dusverre is het bij enkele vruchteloze pogingen gebleven, doch vooral het laatste jaar schijnt er intensief te zijn gewerkt aan een plan, dat onder meer een fusie tussen "Recht voor Allen" (het orgaan van de F.V.S.) en "De Vrije" behelsde. Het feit, dat er in Nederland vele aktiegroepen van verschillende linksextreme of -extremistische signatuur bestaan, terwijl een levensvatbare anarchistische aktiegroep maar niet scheen te kunnen worden gerealiseerd, schijnt de voornaamste stoot te hebben gegeven tot de uitwerking van dit plan, waaraan verschillende bijeenkomsten zijn gewijd.

Ook tijdens het op 1 en 2 mei 1971 te Appelscha gehouden jaarlijkse congres van de F.V.S., waaraan ook niet-leden konden deelnemen, werd over dit probleem uitgebreid, doch zonder veel lijn, gediscussieerd.

Toch werden er resultaten geboekt; onder andere werd besloten, dat "Recht voor Allen" en "De Vrije" vanaf 1 juni 1971 zouden samengaan onder de nieuwe naam "De Vrije Socialist". Het blad zal worden samengesteld door een open redaktieraad van voorlopig zeven permanente leden. Redaktiesekretaris werd Wim de LOBEL uit Rotterdam, de vroegere samensteller van "De Vrije". De financiële administratie en verzending zal geschieden door Nol en Strijn STREEPKERK, die ditzelfde werk voorheen t.b.v. "Recht voor Allen" deden.

Daarnaast wil men proberen in de toekomst een "populair aktieblad" uit te brengen, doch het zal van de financiële positie afhangen welke vorm dit blad zal krijgen.

De redaktieraad van "De Vrije Socialist" zal tevens verantwoordelijk zijn voor het uitgavenbeleid van de Anarchistische Uitgeverij (A.U.), welke nu officieel onder beheer van de F.V.S. is gesteld. Het gevoerde beleid zal worden gecontroleerd door het jaarlijkse congres van de F.V.S., dat tevens het gehele te

voeren beleid van de F.V.S. voor het daaropvolgende jaar zal moeten uitstippelen. Dit zal dan niet worden uitgevoerd door een dagelijks bestuur of iets dergelijks, maar rechtstreeks door de in enkele plaatsen bestaande "autonome basisgroepen"*) , welke in principe onderling kontakt moeten houden. Er is wel een Federatiesekretaris (Geert de GROOT uit Dordrecht), doch deze zal slechts indien dit beslist noodzakelijk is, de coördinatie tussen de verschillende basisgroepen verzorgen.

Het is niet duidelijk wie de kontakten met andere groepen moet onderhouden; mogelijk is de Federatiesekretaris hiervoor verantwoordelijk, doch het is eveneens mogelijk, dat dit geheel aan de basisgroepen is overgelaten. Zeker is slechts, dat getracht moet worden de kontakten met andere groepen (Angolacomité e.d.) te intensiveren.

De kontakten met buitenlandse groeperingen zullen worden verzorgd door de Internationaal Sekretaris Jan BERVOETS uit Den Haag.

Tenslotte blijkt er nog een comité te zijn gevormd onder de naam "Fonds Internationale Solidariteit" (F.I.S.), dat zich kennelijk ten doel stelt naar Nederland gevluchte buitenlandse dienstweigeraars en andere politieke vluchtelingen te helpen; een aktieprogramma, dat geheel past in de anti-militaristische traditie van de Nederlandse anarchisten.

Sekretaris van het F.I.S. is Nico REKET uit Laren (N.H.), penningmeester is Geert de GROOT en de andere leden zijn: Jet STREEPKERK, Theo HARSMAN en Jurriaan HOOGEVEEN.

Internationaal Anti-Autoritair Kongres

Evenals vorig jaar is er op 29, 30 en 31 mei 1971 te Appelscha een Anti-Autoritair Kongres gehouden, als voortzetting van de traditie van de "Pinksterlanddagen" van de F.V.S. Tijdens dit congres zouden allereerst een aantal vraagpunten worden behandeld die kennelijk bestonden ten aanzien van de door de F.V.S. in de toekomst te voeren strategie, waaraan men op het bovengenoemde jaarlijkse congres van de F.V.S. blijkbaar niet

*) Ook enkele Belgische anarchistische groeperingen zouden deel uitmaken van de F.V.S. Namen zijn niet bekend, doch één van deze groepen moet aktief zijn in de omgeving van Gent/Kortrijk.

was toegekomen.

Door het congres een internationaal tintje te geven, hoopte men tevens de kontakten met buitenlandse geestverwanten te verstevigen en zelfs in staat te zijn een internationale strategie te bepalen. Er werden derhalve verschillende groepen uit het buitenland uitgenodigd, namelijk: F.N.L. (Hamburg), 883 (Berlijn), FANAL (Duitsland) en de Mouvement Communiste Liberaire (Frankrijk). Verder werden er geestverwanten uitgenodigd uit België, Engeland en Zwitserland.

Het lag in de bedoeling, de ongeveer 60 deelnemers in werkgroepen te verdelen, welke na een discussie een concept zouden moeten opstellen. In een plenaire slotzitting zou worden getracht uit de verschillende concepten een samenhangend geheel te vervaardigen, welke als grondslag zou kunnen dienen voor toekomstige acties.

Over het verloop van de discussies zijn niet veel bijzonderheden bekend geworden, doch aangenomen mag worden, dat het niet is gelukt te komen tot een eensluidende concept-strategie.

Uit een verslagje, dat Albert LEDDER over dit congres in "De Vrije Socialist" publiceerde, blijkt dat er een aantal tegenstellingen aan het licht traden, onder meer over de vraag of "principiële geweldloosheid een zinvol, dan wel een zinloos uitgangspunt voor een (r)evolutionair is".

Ook over de functie van de arbeidersklasse in de hoog-geïndustrialiseerde landen bleken de nodige meningsverschillen te bestaan; wel verwierpen de congresdeelnemers het leninistische dogma, dat de arbeidersklasse niet uit zichzelf tot het socialisme zal komen en wezen hiermee het principe van een voorhoedepartij eensgezind af.

Aangezien allen - blijkens LEDDER's verslag - kozen voor een federatieve opbouw van de anarchistische organisatie met een verregaande zelfstandigheid van de afdelingen, kwam men tot de conclusie, dat de te voeren strategie per afdeling zal moeten afhangen van de omstandigheden ter plaatse, wat onder andere het voordeel zou hebben, dat het de zelfwerkzaamheid en de motivatiegraad van de "leden" zou verhogen.

Albert LEDDER besloot zijn artikel als volgt: "Liever (een) actie achteraf analyseren, dan vervallen tot irrationeel aktivisme. SCHOLING en PROPAGANDA in een niet-revolutionaire

situatie is voor een actieve groep de eerste taak."

Deze uitspraak zou wel eens bepalend kunnen zijn voor de activiteiten van de anarchististen in Nederland in de nabije toekomst, wat niet wil zeggen, dat er in het geheel geen acties te verwachten zijn; met name zou het een taak voor anarchististen zijn om op bestaande acties in te haken en de aanwezige detail-kritiek te veralgemeniseren en te verpolitiseren.

Tenslotte dient in het oog te worden gehouden, dat (vooral de jongere) Nederlandse anarchististen op radicaliserende wijze beïnvloed worden door buitenlandse geestverwanten, die over het algemeen eerder geneigd zijn acties te voeren. In de meest extreme vorm vinden we dit terug bij bepaalde terroristische groepen in Duitsland (Ulrike MEINHOF), die echter - ook van anarchistische zijde - bijzonder veel kritiek te verduren hebben.

ONTWIKKELINGEN IN DE INTERNATIONALE COMMUNISTISCHE BEWEGING

Dat de Sino-Sowjettoenadering door de betrokken partijen totaal verschillend wordt geïnterpreteerd kwam deze maand nog eens duidelijk aan het licht bij de formulering van de aard van de betrekkingen tussen een aantal "socialistische landen". Volgens de - ook door China ondertekende - Moskou Declaratie van 1957 behoren de relaties tussen "socialistische landen" gebaseerd te zijn op het beginsel van "socialistisch internationalisme", een staatkundige toepassing van het aloude communistische solidariteitsprincipe "proletarisch internationalisme", terwijl hun betrekkingen met niet-socialistische landen gefundeerd heten te zijn op het beginsel van "vreedzame coëxistentie", dat overigens geen ideologische wapenstilstand impliceert, maar juist geldt als een bijzondere "vorm van klassestrijd". Moskou rekent China nog steeds onder "de veertien landen van het socialistisch wereldstelsel", die dus eigenlijk nog allemaal onderworpen zijn aan het principe van het "socialistisch internationalisme", dat in 1968 na de interventie in Tsjechoslowakije werd toegespitst in de zgn. BREZHNEV-doctrine van "de beperkte soevereiniteit der socialistische landen". Omgekeerd beschouwt Peking de veertien genoemde staten niet zonder meer als "socialistische landen". In 1966, op het hoogtepunt van de culturele revolutie trokken de Chinezen en Albanezen een "duidelijke demarcatielijn tussen alle ware marxisten-leninisten enerzijds en de moderne revisionisten en imperialisten anderzijds". Deze scheidslijn liet geen ruimte voor enige "middenweg" of neutraliteitspolitiek, zoals met name Roemenië die steeds in acht heeft genomen in het Sino-Sowjetconflict. Praktisch kwam het erop neer dat China en Albanië alleen elkaar konden erkennen als "socialistisch land", waarmee betrekkingen op basis van het "proletarisch internationalisme" mogelijk waren (de term "socialistisch internationalisme" heeft China sinds 1957 niet meer voor haar rekening genomen). Dit rigide standpunt, dat wel tot internationaal isolement moest voeren, schijnen de Chinese leiders definitief te hebben verlaten na de W.P.-inval in Tsjechoslowakije en de daaropvolgende formulering van het Sowjetconcept van de "beperkte soevereiniteit". China doorbrak abrupt haar isolement door over heel de wereld haar diplomatieke activiteiten intensief te hervatten en inzonderheid toenadering te zoeken tot die landen, die evenals zijzelf rechtstreeks door voornoemde BREZHNEV-doctrine werden bedreigd.

Als richtlijn daartoe stelde LIN PIAO op het negende Chinese partijcongres in april 1969, dat de betrekkingen met alle landen, groot of klein, gefundeerd moesten worden op het beginsel van gelijkheid en non-interventie, en wel met "socialistische landen" op basis van het "proletarisch internationalisme" (hetgeen tot nu toe formeel geëffectueerd is met Albanië, Noord-Vietnam, Noord-Korea en Roemenië), en met landen die "een ander maatschappelijk systeem" hebben, op basis van "vreedzame coëxistentie" (hetgeen onder meer de Sowjet-Unie werd aangeboden op 7 oktober 1970).

Moskou is kennelijk bereid de staatsbetrekkingen met China te verbeteren, maar dan wel met de bedoeling dit land uiteindelijk weer terug te voeren in de schoot van het "socialistisch wereldstelsel", dat zich dient te voegen naar de Sowjetinterpretatie van het "socialistisch internationalisme".

Op 3 juni betoogde CPSU-secretaris en Politburolid KIRILENKO tijdens het Mongoolse partijcongres, dat de Sowjet-Unie China "constructief en geduldig" benadert ter verbetering van de relaties. Als concrete reden gaf hij op "de belangen van de anti-imperialistische strijd", maar hij gaf duidelijk te verstaan dat het eigenlijke doel bestaat in "de terugkeer van de CP-China en de Chinese Volksrepubliek naar een vriendschappelijke en coöperatieve positie in de communistische wereldbeweging". Deze gedachtengang sloot volledig aan bij de stelling van BREZHNEV op het 24e CPSU-congres twee maanden eerder, dat de Sowjet-Unie bereid is "al het mogelijke" te doen om niet alleen de staatsbetrekkingen maar ook de "vriendschap" met China te herstellen en ervan overtuigd is "dat dit op de lange duur ook bereikt zal worden". BREZHNEV liet er in dit verband geen twijfel over bestaan dat China dan echter wel moet terug komen op haar ideologische dwalingen en "scheurmakersactiviteiten" en dat de Sowjet-Unie onverminderd zal blijven streven naar communistische eenheid op de ideologische "basis van het marxisme-leninisme". Hij voegde daar uitdrukkelijk aan toe, dat deze eenheid niet alleen gestalte moet krijgen door de praktische frontvorming tegen het imperialisme, maar juist ook door "versterking van de ideologische basis". Dat deze basis geënt moet zijn op het model van het Sowjetrussische "socialistische vaderland" viel onmiskenbaar af te leiden uit BREZHNEV's praemisse dat "de weg naar het socialisme wordt bepaald door algemeen geldende wetten, die van toepassing zijn op de ontwikkeling van alle socialistische landen", zij het met inachtneming van "historische

omstandigheden en nationale bijzonderheden". Wordt hieraan voorbij gegaan dan is het volgens de CPSU-leider onmogelijk om te komen tot "de opbouw van het socialisme" en tot de "vestiging van een nieuw type staatsbetrekkingen overeenkomstig het "socialistisch internationalistisch principe". Het opvallendste was misschien nog, dat hij deze constatering niet zoals tot dan toe gebruikelijk vergezeld deed gaan van de formele erkenning van "de gelijkheid, onafhankelijkheid en niet-inmenging in de betrekkingen tussen CP-en en socialistische landen".

BREZHNEV's pretentieuze betoog, dat feitelijk weer een monolitische eenheid onder Sowjethegemonie afdwang, stuitte tijdens het CPSU-congres op opmerkelijk weinig verzet. Het meest markante weer kwam nog van de Joegoslavische afgevaardigde TODOROWIC, die een lofzang hield op "de vele wegen en vormen van het socialisme" en van de Roemeense partijleider CEAUSESCU, die "de eerbiediging van de principes van gelijkheid, onafhankelijkheid en non-interventie" aanwees als de "enig juiste weg om de eenheid onder de socialistische landen te herstellen".

Peking is blijkbaar geneigd haar staatsbetrekkingen met de Sowjet-Unie volledig te normaliseren in het kader van de algehele reactivering van haar buitenlandse politiek, doch wenst dit niet te doen op grond van het "proletarisch internationalisme", laat staan volgens het Sowjetconcept van het "socialistisch internationalisme". De Chinezen hebben zich bereid getoond relaties aan te gaan met de Sowjet-Unie en andere "revisionistische" landen op dezelfde basis als met niet-socialistische en kapitalistische landen, d.w.z. op basis van het "vreedzame coëxistentie"-beginsel, dat blijkens de Moskous Declaratie de ideologische strijd niet uitsluit maar juist vooronderstelt. Deze stellingname kwam in een bijzonder licht te staan tijdens recente besprekingen met de naar Peking uitgenodigde vertegenwoordigers van die twee Oosteuropese landen, die als enigen op het 24e CPSU-congres waren ingegaan tegen de Sowjetpretenties, n.l. Roemenië en Joegoslavië. Begin juni bezocht CEAUSESCU de Chinese Volksrepubliek als eerste Oosteuropese partijchef sinds het uitbreken van het Sino-Sowjetconflict. Hij werd onmiddellijk gevolgd door minister van Buitenlandse Zaken TEPAWAC van Joegoslavië, het land dat de Chinezen aan het eind van de jaren vijftig als de "moderne revisionistische" zondebok verguisden, toen ze de Sowjet-Unie nog niet rechtstreeks aanvielen.

De in 1968 door Moskou gedefinieerde interventie-theorie heeft China en Joegoslavië snel nader tot elkaar gebracht, hetgeen in 1970 resulteerde in een volledig herstel van de diplomatieke betrekkingen. De Chinese gastheren prezen hun Roemeense en Joegoslavische gesprekspartners uitbundig om de "dappere wijze", waarop zij hun soevereiniteit hebben verdedigd tegenover het "imperialistische grote mogendhedenchauvinisme", daarmee ongetwijfeld doelend op de gemeenschappelijke bedreiging van de kant van de Sowjet-Unie. CEAUSESCU reageerde met de opmerking "dat het elke CP moet vrijstaan een zelfstandige politiek te ontwikkelen" en dat "onder de huidige omstandigheden het bestaan van één centrum in de communistische wereld niet nodig en mogelijk is". TEPAWAC beklemtoonde dat "absolute gelijkvormigheid van opvattingen bij onafhankelijke partijen onnatuurlijk is" en dus geen voorwaarde kan zijn voor samenwerking. Zowel in het Sino-Roemeense als Sino-Joegoslavische slotcommuniqué werd vastgelegd "dat alle landen groot of klein en ongeacht hun maatschappelijk systeem, hun betrekkingen moeten baseren op de principes van wederzijds respect voor onafhankelijkheid, soevereiniteit en territoriale integriteit, wederzijdse non-agressie, niet-inmenging in elkaars interne aangelegenheden, gelijkheid, wederzijds voordeel en vreedzame coëxistentie".

Het ziet ernaar uit dat de Chinezen hiermee definitief het begrip "vreedzame coëxistentie" willen ontdoen van de specifieke "klasse-inhoud", die de Moskous Declaratie van 1957 eraan had meegegeven en willen terugkeren naar de veel algemenere betekenis, die de Bandung-conferentie der niet-gebonden landen in 1955 eraan had toegeschreven, n.l. "het vreedzaam naast elkaar bestaan van verschillende volkeren en ideologieën". Peking wenst vermoedelijk de "vreedzame samenlevings"-gedachte niet langer alleen van toepassing te verklaren op de verhouding met niet-socialistische landen (zoals LIN PIAO nog in april 1969 deed), maar ook op de onderlinge relaties tussen "socialistische landen" van welke signatuur dan ook, omdat deze toch ook vreedzaam naast elkaar moeten leven en elkaar niet mogen bedreigen. Dit klemt te meer omdat de Chinezen volgens het gezamenlijk slotcommuniqué met de Roemenen zeggen te willen samenwerken zowel op basis van "het marxisme-leninisme en proletarisch internationalisme" als op grond van het "vreedzame coëxistentie"-beginsel. Dit versterkt de indruk dat China haar buitenlandse politiek, ook ten aanzien van de "socialistische landen", steeds verder wil de-ideologiseren tot een pragmatisch beleid, terwijl

de Sowjet-Unie juist haar politiek ten opzichte van het "socialistische wereldstelsel" lijkt te willen re-ideologiseren om haar greep erop te kunnen verstevigen. Reeds nu zijn er sterke aanwijzingen dat Roemenië door haar Oosteuropese bondgenoten ernstig zal worden onderhouden over haar vèrgaande aanpassing aan het Chinese standpunt in dezen. Ook zijn er indicaties dat Joegoslavië in toenemende mate de druk ervaart van militaire dreiging van Sowjet-zijde.

In de DDR is van 15 tot en met 19 juni het achtste partijcongres van de SED gehouden, dat volgens het Oostduitse partijdagblad Neues Deutschland van 15 juni werd bijgewoond door 2000 gedelegeerden en door vertegenwoordigers van 91 communistische, nationaal-revolutionaire en socialistische partijen uit 80 landen. Opmerkelijk is dat de opening van dit congres op 12 juni onverwacht een dag werd uitgesteld. Het was namelijk oorspronkelijk de bedoeling op 14 juni te beginnen. De Oostduitse partijleider HONECKER, die dit uitstel bekend maakte, deelde mee dat de oorzaak hiervan was, dat "niet alle buitenlandse delegaties reeds maandag aanwezig konden zijn". Steekhoudend is deze argumentatie niet als men in aanmerking neemt dat er op 15 en 16 juni nog (hoewel geen belangrijke) delegaties arriveerden.

Waarnemers nemen dan ook aan dat dit uitstel verband hield met een vertraging in de aankomst van de CPSU-delegatie o.l.v. BREZHNEV. Het Vrije Volk van 23 juni wist zelfs te melden, dat oud-partijleider ULBRICHT de oorzaak van deze vertraging was. Hij zou namelijk een toespraak hebben voorbereid, waarvan de inhoud niet de goedkeuring kon wegdragen van de CPSU. Deze zou daarom herschrijving hebben geëist, hetgeen de bekende dag vertraging veroorzaakte. ULBRICHT, die begin mei aftrad als eerste secretaris van de SED en toen werd opgevolgd door HONECKER, zorgde overigens meteen de eerste dag van het congres al voor een verrassing door niet te verschijnen. De congresdeelnemers werd meegedeeld dat de oudpartijleider, die het congres zou openen en de hoge gasten zou begroeten, wegens ziekte was verhinderd. Opmerkelijk was dat eerst twee dagen later, op 17 juni, het Oostduitse persbureau ADN de aard van ULBRICHT's ziekte officieel mededeelde en meldde, dat hij het slachtoffer was geworden van "acute storingen in de bloedsomloop". Volgens ADN was ULBRICHT op 14 juni, nadat hij deelgenomen had aan de begroeting van de buitenlandse congresdelegaties, 's avonds ziek geworden en moest hij het bed houden.

Opmerkelijk is in verband hiermee dat de Oostduitse radio op 15 juni in de nieuwsuitzending van negen uur 's ochtends nog meedeelde dat ULBRICHT de openingstoespraak op het congres zou houden, zoals het ook bevreemding wekt dat het tot 18 juni moest duren voordat het congres officieel blijk gaf van belangstelling voor de gezondheids-toestand van de voormalige partijleider. Op die dag werd aan ULBRICHT een telegram gestuurd waarin hem een voorspoedige genezing werd toegewenst.

Dat deze gang van zaken een vruchtbare voedingsbodem vormt voor speculaties over een slechte verhouding tussen ULBRICHT enerzijds en HONECKER en BREZHNEV anderzijds, ligt voor de hand. Mogelijk dat teneinde het tegendeel te bewijzen daarom op 19 juni CPSU-leider BREZHNEV persoonlijk blijk van belangstelling gaf voor ULBRICHT's toestand door hem een bezoek te brengen. Er zijn trouwens meerdere feiten bekend, die tot de conclusie zouden kunnen voeren dat er sprake is van strubbelingen tussen ULBRICHT en HONECKER en tussen ULBRICHT en het Kremlin.

In de eerste plaats werd in strijd met de SED-statuten de in januari vastgestelde agenda voor het achtste partijcongres onmiddellijk na ULBRICHT's aftreden veranderd, waardoor niet alleen de vroegere SED-leider als hoofdredenaar werd afgevoerd, maar ook het ideologische thema over de maatschappelijke ontwikkeling van het socialisme in de zeventiger jaren - een keuze van ULBRICHT - stilzwijgend werd losgelaten.

In de tweede plaats wordt het 15e CC-plenum van einde januari - het laatste o.l.v. ULBRICHT - politiek doodgezwegen. Tijdens dit plenum heeft ULBRICHT in grote lijnen de wetmatigheden en de kenmerken van de "socialistische gemeenschap" geschetst.

In de derde plaats werd het op 26 april geplande staatsbezoek van ULBRICHT aan Roemenië - samenhangend met de ondertekening van een nieuw vriendschapsverdrag - afgezegd.

Een vierde indicatie wordt gevormd door het feit dat HONECKER voor het maartnummer van het Oostduitse theoretische partijorgaan "Einheit" een artikel schreef bij gelegenheid van de 25e verjaardag van de SED, waarin hij de bepaald niet geringe prestatie leverde, ULBRICHT met geen woord te noemen.

Als een vijfde indicatie is de houding van de Sowjet-ambassadeur in de DDR, ABRASSIMOW, te beschouwen, die begin mei HONECKER

feliciteerde met zijn benoeming tot eerste secretaris van de SED zonder de aftredende ULBRICHT een boodschap te sturen.

Deze feiten vormden voor het in Keulen verschijnende tijdschrift "Deutschland Archiv" voldoende grond het beeld te schilderen van een ULBRICHT, die op wens van Moskou en tegen zijn eigen wil uit zijn ambt is ontheven.

In ideologische zin zou onder ULBRICHT de ontwikkeling zijn ingezet van maatschappij- en staatstheorieën, die niet berustten op de ervaringen van de CPSU en de Sowjet-Unie, maar voor een deel hun basis vonden in het Duitse verleden, en uiteindelijk een ideologische emancipatie van de Costduitsers ten gevolge zou moeten hebben gehad.

In politieke zin zou ULBRICHT zich verzet hebben tegen de sluiting van het in augustus 1970 ondertekende verdrag tussen de Sowjet-Unie en de Bondsrepubliek, waardoor een einde werd gemaakt aan de zg. ULBRICHT-doctrine, die erkenning van de DDR door de Bondsrepubliek eist als voorwaarde voor een normalisering van de betrekkingen tussen Bonn en de Oosteuropese landen. Bovendien zou ULBRICHT zich verzet hebben tegen het verlangen van de Sowjet-Unie naar een regeling inzake de kwestie Berlijn waarbij de DDR aan soevereiniteit zou inboeten zonder daarvoor in voldoende mate compensatie te ontvangen en dit ten gunste van de belangen van de bij de kwestie Berlijn betrokken Grote Vier.

Hoewel de conclusie van Deutschland Archiv in belangrijke mate op basis van speculatie tot stand is gekomen wordt zij ondersteund door beweringen dat ULBRICHT ook binnen zijn eigen partij wegens zijn eigenzinnigheid en zijn toenemende hang naar onrealistische prognoses gedurende de laatste tijd weerstand zou hebben opgeroepen. Dit zou voor het Kremlin nog een reden zijn geweest om ULBRICHT te laten vallen en "door een nuchtere, fantasieloze en Moskougetrouwe apparatsjik te vervangen", aldus de analyse in Deutschland Archiv.

De als zodanig gedoodverfde HONECKER hield tijdens het achtste SED-congres een ruim zes uur durende rede, waarin hij o.m. inging op kwesties als de verhouding tot de Bondsrepubliek, Berlijn, de binnenlandse toestand in de DDR en de DDR-economie.

Ten aanzien van de verhouding tot de Bondsrepubliek verklaarde hij dat de SED en de regering van de DDR bereid waren positief te reageren op elk initiatief van de Bondsrepubliek, waarin reke-

ning gehouden werd met de werkelijk bestaande toestand. Hij benadrukte dat tussen de "socialistische DDR en de imperialistische Bondsrepubliek", staten met een tegengesteld maatschappelijk systeem, alleen maar volkenrechtelijke betrekkingen kunnen bestaan, die gebaseerd zijn op het principe van vreedzame coëxistentie, volgens de Verklaring van Moskou van 1960 een bijzondere "vorm van klassenstrijd".

Ingaande op de kwestie Berlijn stelde HONECKER dat de DDR bereid is de verhouding tot West-Berlijn te normaliseren en resultaten wil zien van "de vier-mogendheden-onderhandelingen", een uitspraak die onder ULBRICHT onmogelijk zou zijn geweest en duidelijk getuigt van conformering aan de huidige Sowjetstandpunten.

Dit Sowjetstandpunt werd uiteengezet door CPSU-leider BREZHNEV, die op de tweede congresdag stelde bereid te zijn genoemde "onderhandelingen tot een succesvol einde te voeren en te bereiken dat de nagestreefde overeenkomst effectief is en verwezenlijkt wordt". Voorwaarde voor een dergelijke overeenkomst is wel, aldus BREZHNEV *), dat er rekening gehouden wordt met de "legitieme belangen en de soevereine rechten van de DDR". In dit verband sprak hij overigens ook over de "legitieme belangen van de Westberlijnse bevolking". Aandacht trokken ook enkele passages, waarin HONECKER - sprekend over de binnenlandse politiek van de SED - nadruk legde op het principe van het collectieve leiderschap binnen de partij. Deze nadruk kreeg vooral betekenis tegen de achtergrond van die passages, waarin HONECKER de beschuldiging uitte dat er in het recente verleden sprake is geweest van "verschijnenselen van subjectivisme, gelijkhebbigheid en misbruik van het collectief", terwijl hij voorts stelde dat vaak een te rooskleurig

*) Opvallend in BREZHNEV's rede was voorts dat hij zich op verzoenende toon richtte tot West-Europa en de Bondsrepubliek. Sprekend over de ratificatie van de verdragen gesloten tussen Moskou en Warschau enerzijds en Bonn anderzijds, oefende hij merkwaardigerwijze op geen enkele wijze druk uit op de Bondsrepubliek om spoedig tot een dergelijke ratificatie over te gaan en stelde hij dat de verplichtingen, die door het sluiten van het verdrag door de Sowjet-Unie op zich waren genomen, wel eens omvangrijker zouden kunnen zijn dan de verplichtingen van de Bondsrepubliek. Hiermee mengde BREZHNEV zich in de woordenstrijd tussen de Westduitse SPD en de CDU/CSU en gaf hij er in feite blijk van een dergelijke ratificatie te wensen.

beeld werd gegeven van de toestand. "Er zijn kameraden", vervolgde HONECKER, "die vergeten hebben de waarde van kritiek en zelf-kritiek voor ogen te houden, die denken dat zij meer waard zijn dan het collectief, die niets moeten hebben van opbouwende kritiek, die denken dat zij onfeilbaar en onschendbaar zijn. Dit soort houdingen moet door de kracht van een collectief leiderschap worden gecorrigeerd".

Deze uitspraken, waarin een rechtstreekse kritiek valt te beluisteren op oud-partijleider ULBRICHT, zouden een ondersteuning kunnen inhouden van de in het voorgaande genoemde conclusies van het Westduitse tijdschrift Deutschland Archiv.

Over het vijfjarenplan voor de DDR heeft partijleider HONECKER een aantal uitspraken gedaan, die op de vierde dag van het SED-congres, op 18 juni, in extenso door DDR-premier en SED-Politburolid STOPH werden herhaald.

Dit vijfjarenplan lijkt een realistische inschatting te geven van de economische situatie - die de laatste twee jaar geen al te rooskleurige ontwikkeling heeft doorgemaakt - en schijnt het jongste vijfjarenplan van de Sowjet-Unie, dat op het onlangs gehouden 24e CFSU-congres is aangenomen, op de voet te volgen.

De belangrijkste eisen, die de SED in dit vijfjarenplan aan de arbeiders stelt, zijn volledige benutting van de aanwezige capaciteit, verlaging van het materiaalverbruik, meer rationalisering en verhoogde arbeidsproductiviteit. De investeringen zullen de eerste twee en een half jaar drastisch ingeperkt moeten worden *, de export zal worden uitgebreid en de import zal worden verminderd om de schulden aan het buitenland sneller te kunnen aflossen.

DDR-premier STOPH stipuleerde voorts dat de economische planning zich in de toekomst meer naar de behoeften van de bevolking zal moeten richten en stelde: "Teneinde aan de materiële en culturele behoeften van de bevolking steeds meer tegemoet te kunnen komen, moet de planning meer dan voorheen berusten op resultaten verkregen uit bestudering van de ontwikkeling van maatschappelijke

* Vooral industrietakken, die in het verleden in verhouding tot andere een sterkere groei hebben doorgemaakt, zoals de chemische en de elektronische, zullen - aldus de NZZ van 20 juni - de komende vijf jaar minder snel worden uitgebreid dan andere industrieën.

behoefte, van de behoeften van het bedrijfsleven en de bevolking aan goederen en diensten", waarmee in feite voor de toekomst een bredere toepassing van de sociale wetenschappen in het vooruitzicht werd gesteld.

Zoals gebruikelijk werd tijdens de laatste congresdag een nieuw centraal comité, een nieuw Politburo en een nieuw partijsecretariaat "gekozen".

Met algemene stemmen werd Erich HONECKER als eerste partijsecretaris aangewezen, als opvolger van ULBRICHT die eveneens unanimiteit als voorzitter van de SED werd aangewezen, een nieuw gecreëerde functie in de SED-hiërarchie. Het aantal partijsecretarissen werd van tien op negen personen gebracht. ULBRICHT, die overigens lid van het Politburo bleef, trad als partijsecretaris terug.

De 14 leden van het Politburo werden allen herkozen, terwijl het aantal leden door benoeming van het voormalige kandidaat-Politburolid (en HONECKER-aanhanger) Werner LAMBERZ en de regionale eerste partijsecretaris uit Dresden Werner KROLIKOWSKI tot 16 personen werd uitgebreid.

Als kandidaatleden van het Politburo werden o.a. gekozen de minister van Staatsveiligheid MIELKE en de regionale eerste partijsecretaris uit Rostock TISCH. Ook deze twee zouden op goede voet staan met HONECKER.

Onder de nieuw benoemde leden van het centraal comité bevinden zich enige grootheden uit de belangrijkste industrietakken de ministers voor het Bouwwezen en de Electrotechniek en de staatssecretaris voor Westduitse Kwesties, Joachim HERRMANN. Een sailant detail, dat er mogelijk op wijst dat de DDR van zins is t.a.v. de Bondsrepubliek en Berlijn een andere politiek dan voorheen te voeren, is het feit dat Gerhard KEGEL, die onder het pseudoniem G. HARDKE regelmatig in de Oostduitse pers schrijft over deze zaken, noch als lid noch als kandidaatlid van het centraal comité is herkozen.

In Polen is het vooral het duidelijke verlies aan invloed van generaal MOCZAR geweest, dat in de maand juni de aandacht trok. MOCZAR, die met eerste partijsecretaris GIEREK de val van oud-partijleider GOMULKA heeft bewerkstelligd en sindsdien poogde zijn machtspositie binnen de PVAF uit te breiden, is door het Poolse parlement - op voordracht van partijsecretaris en GIEREK-

medestander TEJCHMA - benoemd tot voorzitter van de Opperste Controlekamer, een lichaam dat toezicht houdt op de staatsfinanciën en de economische ontwikkeling bijhoudt en enigszins te vergelijken is met de Rekenkamer in Nederland. Volgens geruchten heeft de 57-jarige MOCZAR zich geruime tijd verzet tegen deze benoeming.

De Controlekamer speelt in het politieke leven van Polen een secundaire rol en is wel getypeerd als "een garage", waar politieke kopstukken na hun val "gestald" worden. Dat deze val voor MOCZAR vrijwel compleet is bleek op 26 juni. Toen werd officieel bekendgemaakt dat hij was afgetreden als partijsecretaris van de PVAP, maar lid van het Politburo is gebleven. Eerder al waren hiervoor indicaties aanwezig. In het door het Poolse persbureau PAP verspreide verslag van MOCZAR's benoeming tot voorzitter van de Controlekamer werd namelijk alleen nog maar als functie "lid van het Politburo" vermeld. Op 21 juni nog, toen MOCZAR terugkeerde van een bezoek aan Finland, had PAP hem nog gekwalificeerd als partijsecretaris en Politburolid.

In de laatste week van juni zijn in Polen de kerkelijke goederen in de voormalige Duitse gebieden officieel aan de Poolse katholieke kerk overgedragen, een gebaar dat in het verleden herhaaldelijk noodzakelijk is genoemd voor het streven naar de normalisering van de betrekkingen tussen kerk en staat. Of deze overdracht inderdaad een dergelijke normalisering tot gevolg zal hebben staat te bezien. Het Poolse parlement heeft namelijk - waarschijnlijk een of twee dagen eerder - de voorzitter van de "progressief"-katholieke, op samenwerking met het regiem en vriendschap met de Sowjet-Unie gerichte Pax-organisatie, PIASECKI, benoemd tot lid van de staatsraad. In het parlement deed zich daarbij het zeer ongebruikelijke feit voor dat PIASECKI - een voormalig fascist, die het katholicisme met het communisme wil verzoenen en op zeer gespannen voet staat met het Poolse episcopaat - niet eenstemmig werd gekozen. Vier leden van de katholieke Znak-groep stemden tegen en vijf partijloze parlementsleden onthielden zich van stemming.

Volgens waarnemers zal deze benoeming ontevredenheid ten gevolge hebben in de kringen van de katholieke kerk en een rem kunnen vormen op de normalisering van de betrekkingen met de staat.

Of een pleister op de wonde in de vorm van genoemde goederenoverdracht voldoende zal zijn om het ongenoegen over PIASECKI's benoeming te neutraliseren of zelfs in het tegendeel te doen omslaan, is in deze de belangrijkste vraag. Overigens lijkt het er op dat het Poolse regiem er veel aan gelegen is de verhouding tot o.a. de katholieken zo goed mogelijk te doen zijn. Dit zou althans geconcludeerd kunnen worden uit de benoeming van een parlements lid van de onafhankelijke katholieke Znak-groep LUBIENSKI tot een van de plaatsvervangende voorzitters van het Nationale Eenheidsfront, de overkoepelende politiek-maatschappelijke organisatie, waarvan alle "politieke partijen en groeperingen" deel uitmaken.

Deze benoeming werd door PVAP-leider GIEREK persoonlijk - hij had daartoe voortijdig het achtste SED-congres verlaten - samen met een aantal andere veranderingen bekendgemaakt. Opmerkelijk is dat men bij de benoeming van een nieuwe voorzitter is afgestapt van de in de persoon van de ontslagen voorzitter SPACHALSKI belichaamde personele unie tussen staatshoofd en leider van dit Eenheidsfront en in de figuur van GROSZKOWSKI een partijloos wetenschapsman koos.

Minstens even opmerkelijk is de benoeming van de socioloog SZCZEPANSKI tot een van de plv. voorzitters. SZCZEPANSKI dringt al sinds jaren aan op algehele modernisering van het land zonder dat daarbij "ideologische oogkleppen" worden gedragen en zonder dat daarbij "klassenstrijdmethoden" worden gehanteerd.

De Poolse CP is in de persoon van partijsecretaris TEJCHMA - zo langzamerhand de belangrijkste man na GIEREK - in het hoogste echelon van het Eenheidsfront vertegenwoordigd.

TEJCHMA, die in een toespraak tijdens deze Eenheidsfrontbijeenkomst een nieuw concept voor deze organisatie uiteenzette, stelde dat er afgestapt zou worden van doelstellingen en methoden, die voortspruiten uit de theorie van de klassenstrijd en dat de macht van de communistische partij zou worden ingeperkt. Haar rol zou - aldus de Neue Zürcher van 20 juni in een artikel over deze bijeenkomst - nog slechts gezien worden als "middelpunt van de natie" en slechts duidelijk anarchistische en destructieve strevingen zouden worden verhinderd. Als principe voor nationale samenwerking werd door TEJCHMA het solidariteitsprincipe genoemd. De onderverdeling in partijleden en niet-partijleden en tussen gelovigen en niet-gelovigen zou moeten verdwijnen, terwijl door TEJCHMA ook het

bestaan van "een veelheid van wereldbeschouwingen" uitdrukkelijk als zodanig zou zijn erkend.

Het is niet goed voorstelbaar dat deze uitspraken - die de geest van de Praagse lente ademen - letterlijk ten uitvoer zullen worden gebracht. Het is echter niet onaannemelijk dat ze bedoeld zijn om de PVAP te verzekeren van een zo gunstig mogelijk klimaat in Polen, nodig om de moeilijkheden in het land ten volle te overwinnen en de precaire economische situatie te boven te komen. Een eerste voorwaarde daartoe is totale samenwerking van alle groeperingen en een stabiele toestand op alle fronten.